

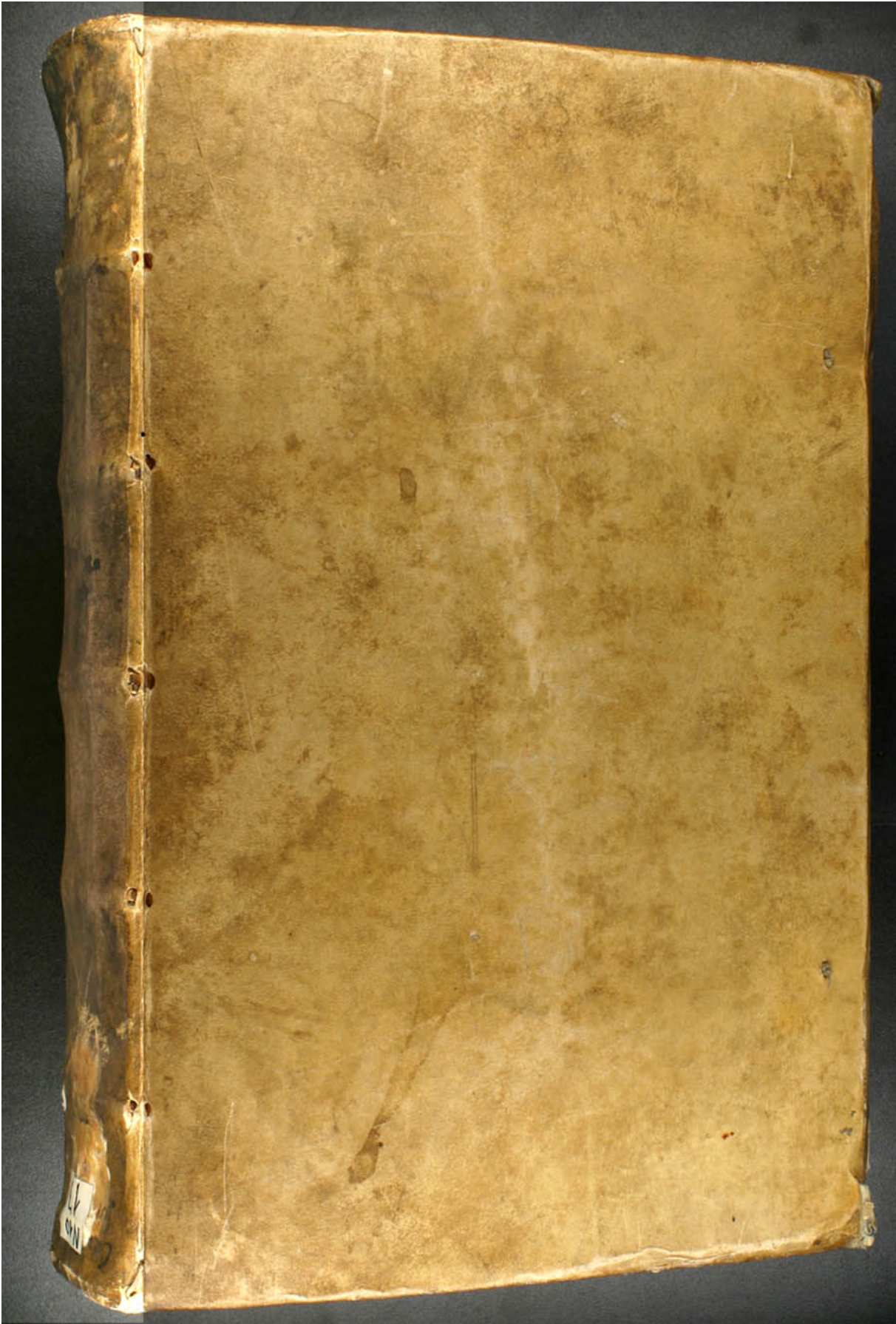
- Beispielhafter Auszug aus der digitalisierten Fassung im Format PDF -

Rariorum plantarum historia

Charles de L'Ecluse

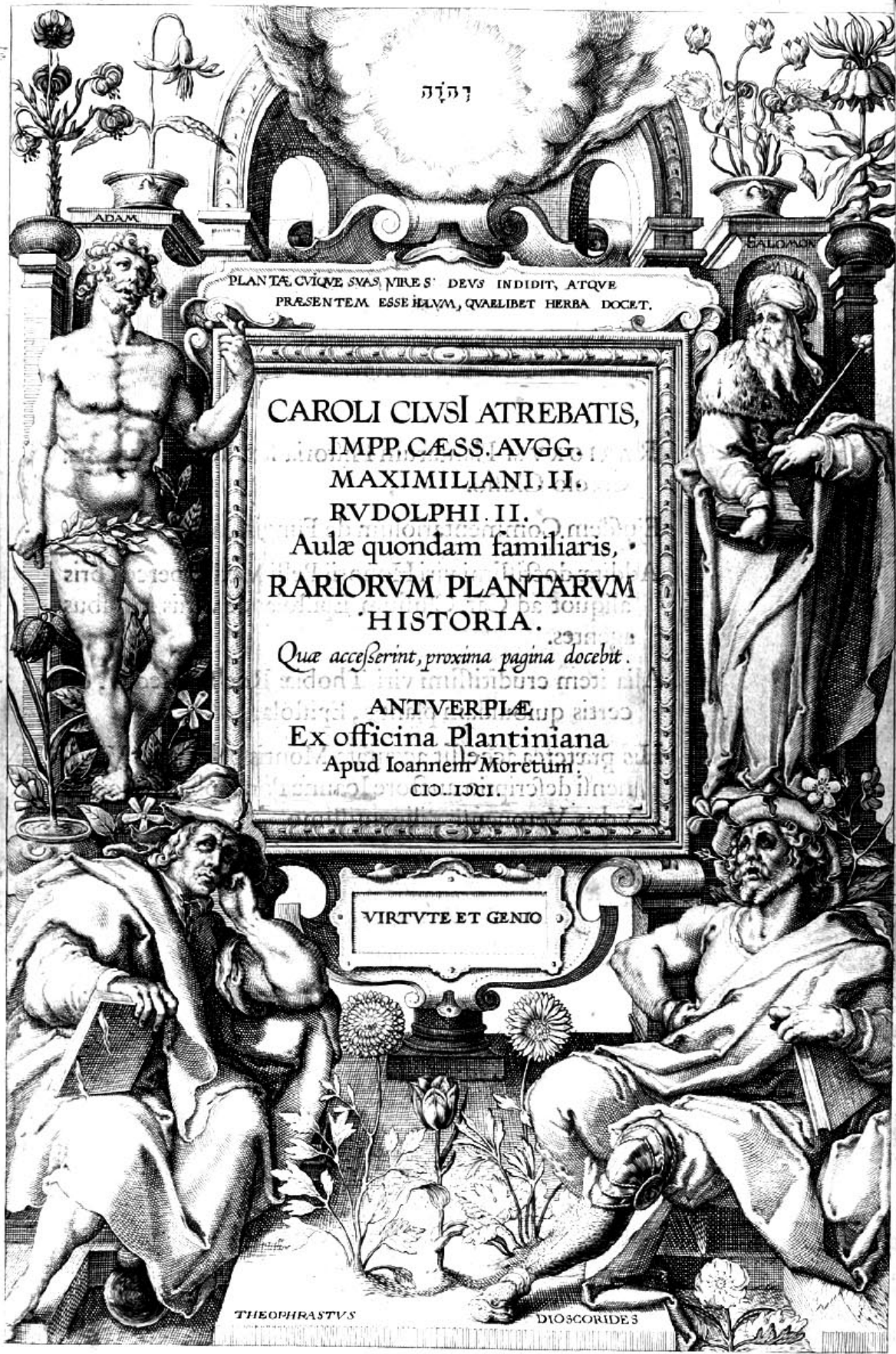
Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](http://Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg (Frankfurt am Main)) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

Simca bibliotheca Nicolai Jueli Balchani MD.

D. W. C. 12

גִּדְוָה

PLANTÆ CUIQVE SVAS MIRE S' DEVS INDIDIT, ATQVE PRÆSENTEM ESSE HELVM, QVÆLIBET HERBA DOCET.

CAROLI CLVSI ATREBATIS,
IMPP. CÆSS. AVGG.
MAXIMILIANI. II.
RVDPHII. II.
Aulae quondam familiaris,
RARIORVM PLANTARVM
HISTORIA.

Quæ accesserint, proxima pagina docebit.

ANTVERPIÆ
Ex officina Plantiniana
Apud Ioannem Moretum.

VIRTUTE ET GENIO

THEOPHRASTVS

DIOSCORIDES

RARIORVM Plantarum Historia sex libris descripta à
Carolo Clusio.

Ejusdem Commentariolum de Fungis. fol. 267.

Additæ doctissimi viri Honorij Belli Medici percelebris
aliquot ad Car. Clusium Epistolæ de variis stirpibus
agentes. fol. 297.

Alia item eruditissimi viri Thobia Roelsij Medici, de
certis quibusdam plantis, Epistola. fol. 315.

His præterea accessit accurata Montis Baldi agro Vero-
nensi descriptio, auctore Ioanne Pona, pharmacopæo
urbis Veronensis diligentissimo. fol. 321.

PRIVILEGIUM CÆSAREVM.

RODOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia
 electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac
 Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ,
 Sclauoniæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgun-
 diæ, Stiria, Carinthiæ, Carniola & VVirtembergæ &c.
 Comes Tirolis &c. Agnoscimus, ac vigore presentium notum facimus
 vniuersis: Quod cum Doctus noster & sacri Imperij fidelis dilectus
 Carolus Clusius humillimè nobis exponendum curauerit, præ manibus
 se habere scripta quadam, quæ in publicam utilitatem edere statuerit,
 vereri autem ne cum magnos sumptus in Pictores & Sculptores fece-
 rit, lucri causa alij, quod fieri solet, sibi in fraudem eadem imprimant,
 aut imitentur, sicq; laboris ipse atque industria sua premio fraudetur ac
 destituatur; nos considerantes, quàm præclaram iam antè operam in
 quibusdam lucubrationibus, quæ iam antè fuerunt edita, posuerit, &
 quàm nobis exquisita ipsius ac varia eruditio, præcipuè verò etiam in
 indaganda stirpium & herbarum natura sedulitas atq; industria com-
 mendentur, quòd multa peregrinis ac remotis in locis didicerit & obser-
 uauerit, multa secum attulerit, quæ rara & luce digna sint, quòd assi-
 duis adhuc studiis in hoc incumbat, ut quæ in antiquis auctoribus abdita
 & obscura sunt, eruat atque illustret, ut præclaram nominis sui memo-
 riam posteritati relinquat, benignè ipsi, quod rogat, Priuilegio nostro
 aduersus omnem fraudem consulere cupientes, presentium vigore scien-
 ter animòq; benè deliberato, pro autoritate nostra Cæsareæ serio decreue-
 rimus, edixerimus ac statuerimus, quemadmodum presentium vigore
 decernimus, edicimus ac statuimus, ne quisquam Typographorum, Bi-
 bliopolarum aut aliorum, qui siue imprimendis siue vendendis libris
 aliâve quacunque ratione negotiationem exercent librariam, intra vi-
 ginti annos, à prima editionis die numerandos, Caroli Clusij opera duo-
 bus tomis expressa, quorum prior Stirpium &c. historiam continet, al-
 tero plerique libelli, &c. ab ipso Latini facti comprehenduntur, & qua-
 cunque præterea idem Clusius edet opera, ipso inscio aut inuito typis seu
 quocunque alio modo aut caractere, siue integra, siue aliquam eorum
 partem imitetur, exprimat vel in publicum edat, nève ab aliis edita vel
 expressa vel aliunde allata intra Sacri Romani Imperij fines vendat,
 ac distrahat apertè vel occultè. Si quis autem præsens edictum nostrum
 transgredi aut violare, & prædicta opera recudere & in fraudem præno-
 minati Caroli Clusij edere aut vendere ausus fuerit, eum non solum
 eiusmodi libri exemplaribus, tanquam quæ in commissum ceciderint,
 memorato Carolo Clusio eiusq; hæredibus, vel mandatum ab iis haben-
 tibus, ope Magistratus eius loci, ubi deprehensa fuerint, vendicandis
 priuari, verumetiam mulcta decem Marcharum auri puri fisco nostro

Imperiali fraudum vindici, ac partiles & ex aequo soluenda ac pendenda puniri volumus, ea tamen lege, ne quideam opera Orthodoxæ Catholicæ Religioni contrarium habeant, & ut tria cuiuscunque operis aut libri exemplaria, ubi excusa fuerint, ad Imperialem nostram Cancellariam transmittantur. Quod si negligatur, hac nostra gratia ac Priuilegio ipse, ipsiusque hæredes excidisse censeantur. Mandamus proinde vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus cuiuscunque status, gradus, Ordinis & Conditionis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco ac nomine Iuris vel Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium seu interdictum nostrum impune violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, præscripta pœna plecti, & quibuscung; rectè fieri potest modis, coërceri curent. Quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostrã euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus literis manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Arce nostra Regia Pragæ, die decima quinta mensis Februarij. Anno Domini millesimo, quingentesimo nonagesimo tertio: Regnorum nostrorum Romani decimo octauo, Hungarici vigesimo primo, & Bohemici itidem decimo octauo.

RVDOLPHVS.

Ad mandatum S. Cæsareæ M^{ti} proprium.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Io. Baruitius.

TIBI, Ioannes Morete, qui haud exiguos sumptus pingendis & sculpendis Plantis mecum pariter impendisti, tibi inquam permitto, vt hanc meam Rariorum Plantarum Historiam, & adjunctos huic libellos, typis tuis excudas ac evulges: nec alibi alius quispiam intra viginti annos, cupio, siue iubeo, sub pœnis & mulctis, quæ S. Cæsareæ Majestatis litteris mihi concessis continentur.

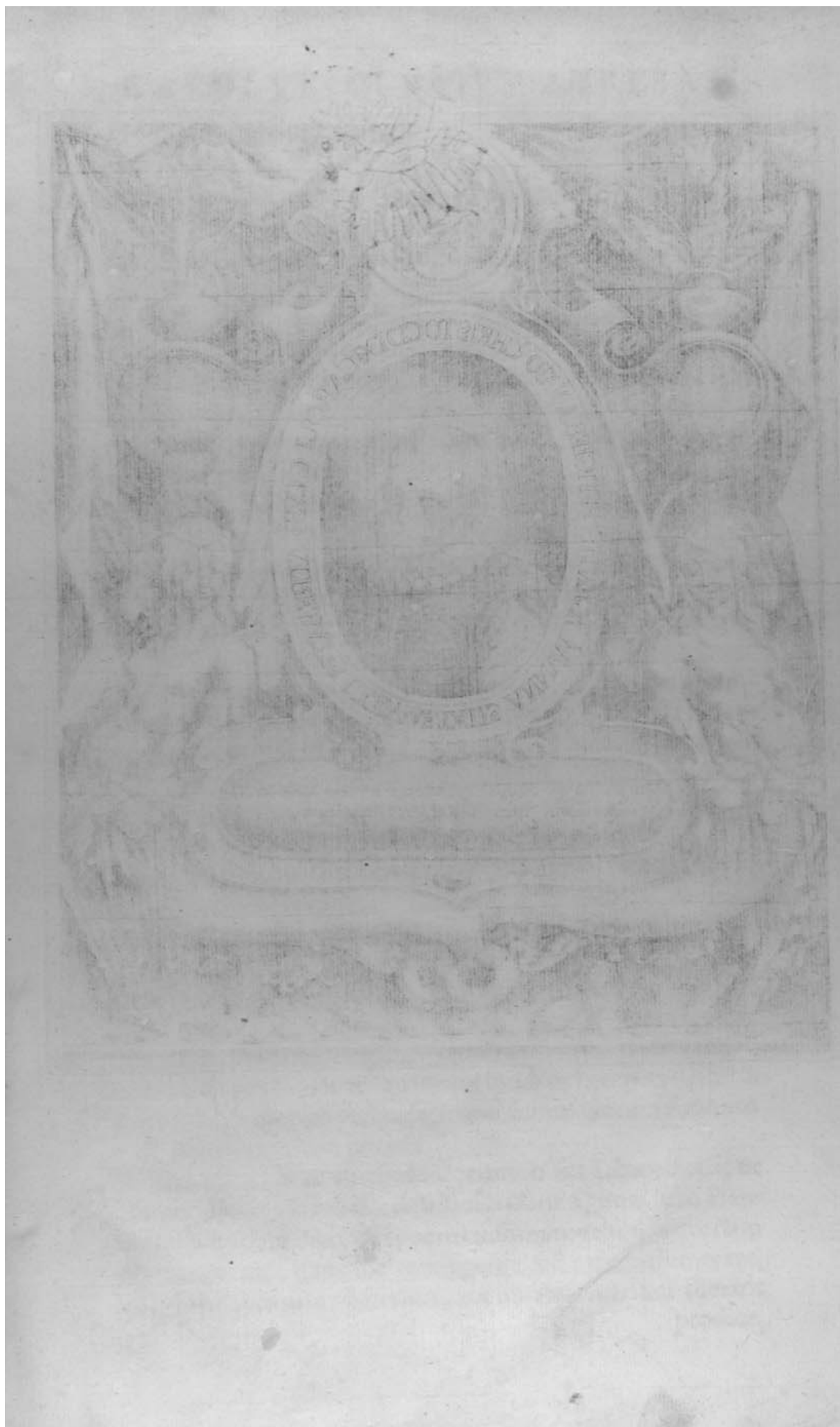
Carolus Clusius A.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTI, & ISABELLÆ Infantis Hispaniæ, Archiducum Austriæ, Ducum Brabantiæ &c. priuilegio cautum est, nequis Caroli Clusii, Impp. Cæs. Augg. Maximiliani II. Rudolphi II. Aulæ quondam familiaris, Rariorum Plantarum Historiam, præter voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, intra duodecim annos vlllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur: vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, III. Martij M. DCI.

Signat. I. de Buschere.

CARO.

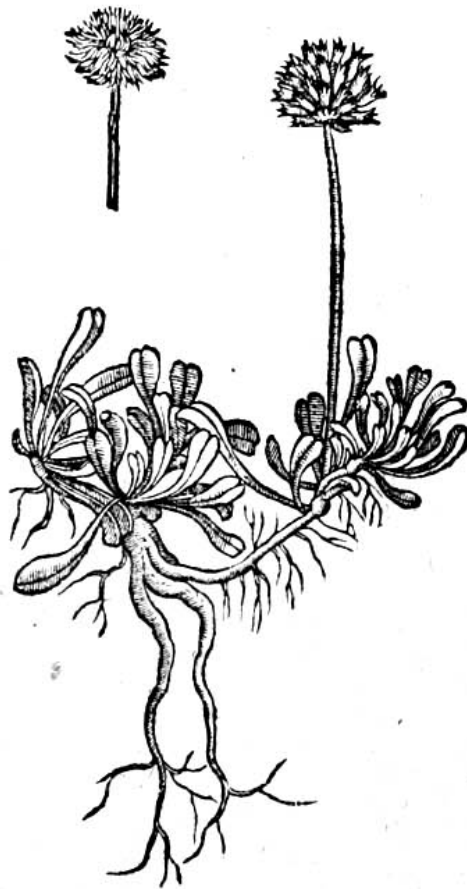

... und die nächsten 10 Seiten ...
... and the next 10 pages ...

Scabiosa prolifero flore.

Scabiosa x. five repens.

subcæruleis in caput congestis, ad cuius latera in orbem fundebantur multi longiusculi petioli, è quibus dependebat alij minores flores majoribus colore similes, & ex his interdum etiam tertij, sed imperfecti: primis floribus succedebant semina Scabiosæ v. similia: radix subfusca & multis fibris prædita, sed non vivax.

L A T V serpit Decimum genus, & interdum magnos cespites occupat, durâ & nigrâ radice sese per summam tellurem spargente, & tenuibus fibris firmante: ex quâ multi quaque versum expanduntur rami, humi diffusi, & subinde fibras agentes: folia satis numerosa, densa & carnosa, lævia, viridia admodum, Bellidis folijs, aut Globulariæ, quam Anguillara Aphyllantem appellat, similia, nullo mucrone prædita, sed cordis (ut vulgo pingitur) formam potius referentia, herbaceum quidpiam, non inamœnum tamen redolentia, oblongo pediculo, gustu amaro & quidem acriusculo: aliquot deinde prodeunt inter folia dodrantaes cauliculi, teretes, singuli sustinentes capitulum Globulariâ majus & planius, multis crassiusculis villis aut flosculis hirsutum, Succitæ, sive Morfus Diaboli similibus, coloris purpurei, nonnumquam aded diluti, ut cæruleus quodammodo appareat: semen Globulariæ semini proximum.

Nascitur in omnibus Pannoniæ & Austriæ montibus glabris & asperis, inter saxa & salubras sparsa, gramineis etiam quibusdam siccioribus incultisque agris, veluti supra Neapolim Austriæ. Floret Aprili & Maio; semen Julio & Augusto maturescit.

N V L L V M porrò vulgare nomen istarum Plantarum intellexi: ne tamen prorsus nomine careant, earum nonnullis Latinum addam, ut eadem opera, à reliquis Scabiosarum generibus, quæ ab alijs descripta, distingui possint. Prior igitur sit, Scabiosa major Hispanica: Altera, Scabiosa minor Hispanica: Tertia, Scabiosa latifolia Pannonica rubro flore: Quinta, Scabiosa Alpina: Sexta, Scabiosa Indica rubro saturo flore: Septima, Scabiosa Pannonica *ωχρόλευκος*: Octava, Scabiosa major Pannonica albo flore: Decima, Scabiosa montana minor repens.

Ceterum non dubium est, quin iisdem facultatibus sint præditæ, quibus reliqua Scabiosarum genera: quandoquidem omnium est idem temperamentum.

SCABIOSARVM porrò genera, non levibus de causis ad Phyteuma Dioscoridis referenda esse censet Nobilis idemq; doctissimus vir Fabius Columna in suo de Plantis libro.

P A S S I M porrò per Austriam & Pannoniam in gramineis campis, silvis à fruticibus & arboribus paulò liberioribus, interdum etiam graminosis viarum & semitarum marginibus, co-

Globularia.

*Globularia
vivax flore.*

bus, copiosè cresecit pumilum illud Scabiosæ genus, quod apud Herbariæ rei studiosos Globulariæ nomen vulgo invenit, Anguillara (ut dixi) Aphyllanthen appellat: Viennenses matronæ *Blau Ruckartzja*/ hoc est, cæruleam bellidem nuncupant, quo nomine etiam in Belgicis hortis culta dicebatur: Gallis *Marguerites bleuës*. Ego Viennensi agro, niveo flore variantem nonnumquam conspicebam.

IACEA.

CAP. II.

NVLLVM rei herbariæ studiosum adeò tenues progressus in Stirpium cognitione fecisse arbitror, qui Iaceas vulgo appellatas, ad Scabiosarum classem pertinere statim non agnoscat. Earum nonnulla genera in Pannonicis Stir-

pium observationibus dedimus, à nemine tunc litteris prodita: istdem nunc Scabiosarum Historiæ proximum caput dabimus.

*Iacea squa-
mata cap. I.
montana*

PRIOR igitur numerosa ab eadem radice promit folia, oblonga, vulgatissimæ Iacæ haud absimilia, nec tactu minus aspera, sapore non nihil calido, subadstringente tamen: caules plerumque cubitales, striatos, ramosos, folijs angustioribus, & interdum paucis lacinijs secundum pediculum præditis oblitos, ut in vulgatissimâ: capitula in extremis ramis crassiora, non hirsuta, sed multis squamis tenuibus, & si vel digitis leviter attingas, crepitantibus prædita, infernè candicantia, supernè verò, quâ se flos explicat, fusca: flos multis exiguis foliolis ex purpurâ candicantibus, in quinque lacinias divisus constat, è quorum medio purpurascens tubulus exilit, in summo veluti farina aspersus, quem ambiunt purpurea majora longioraque foliola, quinque inæqualibus lacinijs etiam constantia, uti vulgatissima, semen Cnicæ formâ simile, sed exiguum, nigrum, paulo majus quàm vulgaris, subadstringentis gustus: radix etiam vulgatissimæ similis est, fibrosa, nigricans.

Floret Julio & Augusto, & subinde semen profert, quod maturum statim è vasculis reptans, siccum florem excutit.

*Iacea squa-
mata cap. II.
montana*

ALTERA ferè per omnia similis, paulò tamen humilior, ut quæ rarò cubitalem superet altitudinem, folijs minus asperis, & aliquantulum incanis paulò dilutiore flore, semine minore, nec nigro, sed candicante & cineracco, linguam etiam magis excalescificante. Maturius plerumque floret, & semen Julio perficit.

Natalis.

Provenit utraque copiosè in montanis Pannoniæ & Austriæ pratis.

PEREGRINO semine, hoc est Creta allato, Scabiosæ nomine, nata est hæc planta: mihi autem erit Tertium Iacæ genus, quod, cum reliquis Iacæ & Stœbes à me descriptis generibus, proculdubio ad Scabiosarum classem pertinet.

*Iacea squa-
mata cap.
III. Cretica.*

HABET verò multa longa folia, supra tellurem expansa, instar majoris Scabiosæ Matthioli, crasso nervo prædita, & secundum illius longitudinem, non modò multipliciter laciniata, sed ipsæ etiam laciniæ in minores alias sectæ: caulis deinde emergit cubitalis & amplior, striatus, durus, non dissimilis Iacæ primo loco, hoc capite descriptæ, per quem sparsa sunt folia, jam dictis minora, & minus laciniata: funditur deinde in varios ramos, minoribus adhuc folijs, & rarius sectis præditos: extremi rami sustinent squamata capita, quæ producunt deinde florem multis longioribus flosculis purpurascensibus, interdum omnino albis, & valde sectis constantem, ex quorum medio exilit stilus pallescens: evanido flori, succedit semen non dissimile prioris semini, multa lanugine involutum: radix satis crassa, & fibris quibusdam prædita, instar radicis Stœbes Hispanicæ, quæ an vivax sit, me latet.

*Iacea mon-
tana villosa
capite, sive
classis.*

VENVSTISSIMA est Quarta Iacea, latæque & longa habet folia, superioribus majora, magis albescencia, molliora, leviter per ambitum dentata, gummoso quidem gustu, sed amaritudinis non exiguæ: caules plures ex eadem radice promit, cubitales vel etiam ampliores, & interdum minores, angulosos & striatos; capitula terna aut plura contigua ferè, ex multis squamis imbricatim dispositis constantia, quarum cuspides exterius reflexæ, in adeò crebra tenuiaque filamenta, sive porius multifidam barbulam desinunt, ut ipsa capita elegantissimo & tenuissimo reticulo inclusa videantur, miro Naturæ artificio: flores Priori similes, purpurei, paulò tamen majores: semen maturum cinerei coloris, gracilius oblongiusquè prioris, Cyani semini ferè respondens: radix priori non absimilis, vivax, & multis nigricantibus fibris donata.

*Iacea mont.
villosa cap.
humilior, si-
ve v.
Natalis.*

QUINTA longè humilior est, cubitalem altitudinem vix attingens: alioqui, folijs, villosis & retis instar formatis capitibus, atque adeò floribus magnam similitudinem cum Quarta habet: semen variat, quod nigricans est, & paulò crassius.

Iisdem, quibus priores duæ locis, etiam hæc nascuntur. Florent Julio & Augusto: semen item cum illis proferunt, quod maturitate siccum florem è calicibus excutit.

Iacea IIII. Auftriaca villoso cap.

Iacea Auftriaca VI.

Carduus muricatus, vulgo Calcitrapa dictus.

FOLIA Sextæ sunt vulgari similia, secundum radicem leviter laciniata: caulis cubitalis aut amplior, gracilis, firmus, striatus, nonnihil interdum purpurascens, in multas alas inæquales divisus, per quem, sub singulis alis, sparsa sunt folia jam dictis minora, angustioraque: flores in summis ramis è squamato, hirsuto, nigricante capite prodeutes, vulgarissimæ Iacæ floribus omnino similes, & superioribus paulò saturatiore: semen priori æquale: radix alijs similis.

Iacea mont.
hirsuto cap. sive VI.

Crescit permixta cum superioribus, atque eodem etiam tempore flores ejus explicantur.

MOLLIORA sunt Septimæ folia quam vulgarissimæ, quæ secundum radicem sunt, laciniata, ad Calcitrapæ vulgo dictæ, sive Cardui muricato capite folia accedentia: caules cubitales, angulosi, striati, in multas alas divisi: capitula hinc inde per ramulos confuso ordine sparsa, longiuscula, quamplurimis squamis constantia, quæ in mitiores tenuioreque quam Calcitrapa aculeos, eosque valde barbatos desinunt: flos Iacæ aut Cardui muricati purpureus: semen non observavi: radix Calcitrapæ, sive Cardui stellati vel rectius muricati radicem æmulatur.

Iacea mont.
echinato cap. sive VII.

Ad montium radices, nonnumquam secundum vias nascitur in Austriâ inferiore & Stiria: & Augusto mense floret cum Calcitrapâ.

Natalen.

Illi autem non multum absimilis videtur, quam ante multos annos nobis in Belgicâ natam memini, semine ex Italiâ misso Hyosciridis Plinianæ nomine.

Hyosciris
Flung.

Serratula Matthioli.

Carduus muricato cap.
Hippophæst. H. Hipp. phast.

Serratula Matthioli.

Iacea luteo flore.

Iacea flore
Carduus muricatus
luteo fl. re.

Nastur.

Iacea purp.
Valeriana muricata
cap.

Florem de promentia purpureum: radix valde crassa est longa que & glutinosa.

GRANATENSIBVS vulgo *Arzella* dicitur, & proponebant nonnulli, dam istie

IACEÆ appellatione has stirpos indigeta-
vi, propter similitudinem quam habent cum
eâ quæ vulgo Iacea appellationem obtinuit,
quam immutare nolui, donec aptiorem ali-
quam accommodare possimus: certû tamen
est, Scabiosis proximas esse. Earum autè pri-
mam, Iaceam montanam squamato capite
nuncupavi: Tertiam, Iacæ Creticam: Quar-
tam, Iaceam montanam villosò retiformique
capite: Sextæ, hirsuto capite: Septimæ, eclu-
nato capite cognomen addidi.

Sed quoniam in Calcitrapæ, sive Cardui
muricato capite (quod Hippophæstum, sive
Hippophæes Diosc. esse suspicatur Fab. Col-
lum.) mentionem incidimus: crescit quidem
illa nonnullis Stiriz & Moraviz locis, verum
non adeò frequens ut in Germaniâ reliquâ, &
Belgicæ Gallicæ Provincijs. Nusquam verò
non occurrit in silvis Pannoniz & Austriz,
atque etiam in plurimis udis pratis, silvis con-
tigujs, ea planta, quam Matthiolus Serratul-
am cognominavit. Vtraque etiam mihi fre-
quens conspecta Francofurtensî agro. Sed cum
ab alijs ambæ sint descriptæ, illarû historiam
hic retexere non existimavi necesse: non in-
consultè tamen me facturum putavi, si utrius-
que iconem subijcerem.

IACEA LUTEA. CAP. III.

ACANACEI quidem generis capita ha-
bet hæc planta, perinde atque Carduus
ille muricatus: reliquis tamen notis prorsus
ad scabiosas & congeneres illis stirpes potius
referenda.

LONGAS, cubitales, majorésve fert vir-
gas hæc planta, quas secundum radicem folia
Centaureij majoris quod multifido est folio &
laciniato similia amplectuntur, minus tamen
ampla, superiora verò quæ per virgas sparsa
sunt, Iacæ nigræ similia, duriora aliquantulò,
& candicantia, gustu utcumque acido: capita
in summis virgis Cnici silvestris majora, spinis
horrida, è quibus flos luteus Attractylidis: se-
men in capitibus cineracei coloris, exiguum,
multa lanugine involutum: radix est longa,
alba, succulèta, dulcis, Eryngij vulgaris instar.
Flore senescente & evanescente, ex medio ca-
pite, veluti gummi quoddam rufi coloris flori
permixtum protuberat vermiculorum modo
convolutum, aut instar Tragacanthæ officina-
rum: inde occasionem sumpsisse puto Sal-
manticenses, ut illam Tragacantham appel-
larent: in quorum agro frequens nascitur, ad
Vinetorum margines & arido solo. Floret Ju-
lio, semen Augusto maturum est.

SUPERIORI non multû ab similibus abun-
dantissimè invenitur agro Granatensi & Va-
lentino, locis humectis & umbrosis: folijs Sa-
ridis candicantibus, ramis cubitalibus & fle-
xibilibus, in quorum summo capita squamata

gram,

eram, pro Poterio, cum tamen ejus descriptioni tam respondeat, quam quod minimè. Florebat Martio.

Priorem in Belgio aliquando habuimus semine natam, quod ex Hispanijs ad amicos miseram: sed paucis perstitit annis.

STOEBE SALMANTICENSIS.

CAP. IIII.

NEMO ibit inficias, quin & stirpes, quas hoc capite describere adgredimur, ad Scabiosarum classem sint referendæ, cum illarum forma plurimum ad Scabiosas accedat: propterea illas laceis subijcere volui.

Stoebe Salmantica I.

Stoebe Salmantica II.

PRIOR laccæ similis, folia humi strata habet, Scabiosæ, laccæque folijs latiora, ad Cichorij folia accedentia, mollia, lanuginosa, & interdum candicantia: aliquot ex eadem radice caules exeunt cubitales aut ampliores, multis alis brachiati, quibus inhaerent minora minúsque dissecta, & mucrone quodammodo spinoso folia: flores nascuntur in summis ramis villosi, purpurei, squamatis capitibus comprehensi: quos subsequitur fermen subrufum Centaurij majoris æmulum, sed minus: radix est longa, candida, digiti interdum crassitudine, quæ nonnumquam vivax est, & plures annos durat.

Stoebe Salmantica I.

SECUNDA, folia omnia habet mollia & lanuginosa, Erucæ instar laciniata, caulem infirmum, ramosum, in terram procumbentem, cujus flores summis ramis innascentes superiore majores, barbulis exterioribus Cyani æmulis, purpureis (quibus intermixti villi quidam lutei) medium florem occupantibus: semen superiori simile, vel Cyani semini: radix digitalis, albicans, non vivax, sed quam subsequens hiems corrumpit.

Stoebe Salmantica II.

TERTIA, numerosa promit folia, secundum radicem humi sparsa, incana, oblonga, magnis & profundis incisuris, quemadmodum in nonnullis Scabiosarum generibus laciniata: caules plerumque cubitales, locis autem frigidioribus & humidioribus bicubitales aut majores, in frequentes ramos divisos: folia per ramos sparsa altè quidem incisa, ut ea ferè quæ secundum radicem nascuntur, sed minora multo, & breviora, inque molles quosdam aculeos desinentia: ramorum fastigijs insident caliculi argenteis veluti squamis sibi invicem imbricatis incumbentibus compacti, unde flos exilit Cyani forma, sed purpuræ dilutioris, & medio villosus: semen lanugine quadam includitur ut in omnibus laccarum generibus, & Cyanis, exiguum, nigricans, summo capite villosum: radix singularis, crassa, nonnumquam fibris aliquot, sed paucis donata.

Stoebe Salmantica III.

ALEBATVR, antequàm Belgicâ excederem, in hortis Quartum quoddam genus, semine

mine

Stoebe Salmantica III.

Stoebe Galli-
ca & Au-
striaca cla-
rior.

Stoebe Au-
striaca hu-
milis.

Natalis.

Centaurium majus t. vulgare.

Centaurium
majus si-
ve Lusitan-
icum.

mine nobis è Gallia missò natum, Tertio aded simile, ut ab eo, nisi à peritioribus vix digno-
sci posset: nam folis caliculis, qui tam ele-
ganti argenteo colore non splendent, fecer-
nebatur. Id postea, vel certè valde simile fre-
quentissimum observabam Viennensì agro ad
arvorum margines, & siccioribus graminis
locis. Hallucinantur ergò illi qui eam plan-
tam cum Cyano minore confundunt, diver-
se enim sunt: neque enim minore altitudi-
ne crescentem vidi quæ Viennensì agro nasci-
tur, quàm quæ Gallico semine nata in Belgi-
cis hortis.

Sed in collibus, & montibus Viennensì ur-
biviciis, provenit aliud genus multò humi-
lius, magis incanum, tenuioribusque virgis,
quod non multum differre videtur à minore
illò Cyano, de quo sermo.

Nascuntur omnes præter quarto loco de-
scriptam, abundè Salmanticensì agro in arvo-
rum & vinetorum marginibus. Postremà au-
tem cum in Gallia tum circa Viennam.

Florent omnes Junio, Julio, Augusto, & sub-
inde semen proferunt. In Belgicà autem non
nisi altero à fatu anno florent.

SALMANTICENSIS primam & tertiam Stoe-
bes nomine insigniebant, quòd extrema folia
utrumque aculeata sint: Secundam ad Cyani
genera referebant, tertià etiam pro Scabiosa
utebantur. Prior vulgò istic *Cabeçuela*, hoc est,
capitulum dicitur, ex qua scopas sordibus pur-
gandis & everrendis idoneas concinnant, ut
apud Belgas ex Betulæ ramis, aut Ericà.

CENTAURIUM MAJUS.

CAP. V.

CENTAURIUM magnum quale à Dio-
scoride descriptum est, vulgaris omnino
est notitiæ: illius propterea historiam non da-
bimus, sed alterius cujusdam, à me in Hispani-
cà meà peregrinatione observati. Vtriusque ta-
men iconem Lectoris oculis subijcere volui,
ut discriminè tanto facilius agnosci possit.

ALTERVM ergo Centaurij magni genus
longa habet folia, non in laciniis divisa ut Pri-
mum, sed Armoracæ folijs nondissimilia, &
ad Glasti foliorum humi expansorum simili-
tudinem plurimum accedentia, per ambitum
tamen serrata, saturæ viriditatis, & amariusc-
uli saporis: caules inter folia prodeunt cubita-
les aut ampliores, rotundi, circa summum bifidi
aut trifidi, squamata capita sustinentes, Prio-
ris Centaurij majoris æmula: florem villosum,
coloris albescentis, instar Primi: semen Crico
ferè simile, seu, ut verius dicam, Primi, summo
hirsutum, & molli lanugine involutum: radi-
cem valde crassam, duram, longam, denso cor-
tice tectam, foris quidem nigro, interna verò
parte flavescente, succumque croceum resu-
dante, qui cum amaritudine quadam aroma-
ticus est.

Centaureum majus II. sive Lusitanic.

Ptarmica Austriaca.

Supra Olyssipponem, lapidosus juxta Tagum ^{Natales.} collibus duntaxat inveniēbam, in Belgicā peregrinum omnino: nam tamen si radicem ad amicos inde miserim musco madido involutam, ut facilius cōservari posset, & postea etiam Olyssipone acceperim, numquam tamen istuc persistere, aut illum aërem ferre potuit. At Primum illud vulgare folijs dissectis in omnibus hortis conspicitur.

GRÆCI κενταύριον μέγα, Latini Centaurium magnum appellant. Lusitani, Tagi accollæ, alterum genus, quod apud illos invenitur, *Rapontis*, hoc est, Rhaponticum nominant, vulgarem Pharmacopolarum errorem sequuti, qui, notius illud Centaurium majus, eo nomine donant. ^{Nomina.}

PTARMICA AUSTRIACA.

CAP. VI.

CVBITALI affurgit Ptarmica Austriaca ^{Ptarmica Austriaca.} caule, candicante, Cyani æmulo: folia illi infimâ caulis parte secundum radicem numerosa, longiuscula, angusta, supernè viridia, infernè molli lanugine incana, acidiusculi saporis, in ipso autem caule rariora: caulis in aliquot ramos se spargit sustinentes capitula, è squamis veluti argenteis imbricatim sibi invicem incumbentibus contexta; è quibus emergit flos venustus & elegans, duodecim aut quatuordecim folijs constans, duris, siccis, mucronatis, coloris initio albi, deinde ex cæruleo quodammodo purpurascens, aut illius æmuli qui in Sesamoïdis minoris Matthioli flore elucet, nullo odore commendatus, sed solâ venustate gratus, & immarcescibilis; coloris enim gratiam retinet per multos annos è trabe suspensus, aut inter chartas repositus: in ipsâ verò plantâ (si non evellatur) senescens subfuscum contrahit colorem: semen non multum absmile Sesamoïdi minori, tenuius tamen, & copiosum, inter albam lanuginem latet: radix singularis est, nigricans, dura, capillaribus quibusdam fibris sepra, sed annua.

Exit plerique aridis locis Viennæ vicinis ^{Natales.} secundum agrorum margines, omnium autem copiosissimè ad Structuram illam magnificam à Cæs. Maximiliano II. inchoatam, sed non absolutam, quam ad Phasianos cognominant, aut novam Structuram appellant (etiam intra ipsa pomeria in quibus varij generis arbores sunt consistit) atque etiam siccioribus quibusdam gramineis campis, singulis annis semine deciduo sponte renascens. Floret Julio.

PTARMICÆ nomen huic plantæ imposui, ^{Nomen.} non quòd sternutamenta moveat, sed quòd reliquis notis satis aptè cum Dioscoridis Ptarmica conveniat: tenues enim habet virgas, folia oleæ incana, molliora tamen, & Anthemidis pæne florem. Austriacam cognominavi, quia primum in Austriâ infra Anilum flumen, præsertim verò circa Viennam totius Austriæ metropolim, spontè nascentem inveniēbam: conspiciebam

spiciebam etiam in Pannoniâ transdanubianâ, Tirnavienti itinere. A mulierculis rhyzotomis Scabiola appellatur, siccaque in totum annum servatur, & venalis proponitur.

Sibi autem persuadent, illius decoctum pueris & infantibus propinatum, ad versus fascinationes valde utile esse.

Ptarmica vulgaris.

Ptarmica vulgaris pleno flore.

*Pyrethrum
sive Ptarmica
pragensis.*

CETERVM, Ptarmica illa vulgaris notitiæ, in Belgicis pratis nascens folijs longis, angustis, in ambitu serratis, flore Anthemidis albo, quam nonnulli Pyrethrum silvestre appellant, passim in Germaniæ, Bohemiæ, Vngariæ, Austriæ, & Moraviæ pratis similiter crescit: Crescit etiam in Angliâ.

At istic etiam in quibusdam pratis reperire est aliud ejus genus elegans, referente honesto viro Jacobo Gareto Jacobi F. Aromatario Londinensi, qui ejus iconem, quam hic cum vulgari expressam damus, ad me mittebat.

*Ptarmica
pragensis pleno
flore.*

Ex eadem radice, quæ vivax est, & plurimis fibris capillata, nascuntur singulis annis plures novæ virgæ, instar vulgaris illius, quas nulla serie distributa ambiunt similia etiam folia, longa, angusta, in ambitu serrata, ex quorum alis frequentes prodeunt rami, tenues, similibus, minoribus tamen folijs ornati, quorum singuli in exiles pedicellos desinunt, sustinentes flores Pyrethro vulgari silvestri quidem concolores, sed multiplici foliorum serie constantes & plenos. Quo tempore floreat, non adscribebat qui iconem mittebat: verisimile tamen est, cum Pyrethro silvestri simplici flore, suos flores explicare.

A S T E R.

CAP. VII.

Asteris non parva est varietas: nam in meis peregrinationibus observatæ mihi sunt elegantiores quædam plantæ, quæ ad illius genera referri posse videntur. Nos autem illas describemus, initium ab eo Astere facientes, quod omnes doctiores legitimum esse censent.

*Aster arvensis
legit. sive i.*

Vnico plerumque assurgit Primus Aster cauliculo, pedali, duriore & quodammodo lignoso, lanugine pubescente, qui superiore parte in ramulos dividitur caulem superantes, quorum extremis squamata insident capitula, folijs quinque ut plurimum longis, hirsutis, rigidiusculis, & radiatim expansis subtus exornata, in medio verò flos Chrysanthemi, aut Anthemidis, aureus: folia per caulem sparsa mollia, lanuginosa, candidantia, ut Lychnidis ferè, sed angustiora: radix durabilis non est, ut quæ singulis annis peteat.

Frequentissimus est hic Aster Granatensi Regno, & agro Salmanticensi in arvis, ubi Maio & Junio floret: memini etiam olim Mompelliano agro, cum in illâ urbe viverem, ad por-

Alter i.

Alter ii. lupinus.

Alter iii. Austriacus i.

ad portam D. Ægidij, non procul Augustinensium cœnobio, atque alijs locis urbi vicinis frequenter colligere.

ALTER lupinus est, cauliculis multis ab unâ radice procedentibus, donatus, humi magna ex parte stratis & diffusis, hirsutus: folijs numerosis, superiori partè similibus, sed paulò viridioribus: singuli rami durum & foliosum sustinent caliculû in quo flos luteus circumscriptæ rotunditatis, Bupthalmi aut Chrysanthemi æmulus: quo evanescente, caliculi in aedè dura & lignosa capitula evadunt, ut ungue vix frangi possint, atque semen, quod in ijs continetur & firmiter inheret, eximit.

Alter lupinus sive st.

Invenitur hoc genus quibusdam Castellæ novæ locis: semine ex Hispaniâ missum natum etiam excrevit, & fœtilibus aliquot annis observatum: sed postea exemptum testâ, & horro commissum, subsequente hieme corruptum est.

Natalis.

TERTIUS, ex radice nigrâ, obliquâ, multis albicantibus fibris capillatâ, & lateribus propagines fundente, multa initio promittit folia, Scabiosæ, aut. ut verius dicam, Succisæ folijs similia, dilutiore tamen viriditate, & tenui etiam interdum lanugine prædita, gustu aliquantulum acri & amariusculo: inter quæ pro sit caulis cubitalis aut amplior, teretes, plerumque rubescens, per quem sparsa sunt folia, jam dictis angustiora, mucronata, & nonnihil dentata: is extremâ parte in aliquot ramulos divisus est, magnos sustentens flores,

Alter Pap. major, sive st.

After IIII. Auftriac. II.

After v.

flores, ex multis quinque foliorum luteis flosculis, atque in orbiculare caput congestis constantes, quos per circumferentiam ambiunt oblonga, latiuscula, plana folia, elegantissimo colore flavo, nullo autem (aut certe perexiguo) odore prædita: floribus succedens semen, inter villosam quandam in capitulis materiam latet, angulosum & quasi triangulare.

Natalis.

Passim ad Alpium Austriacarum & Stiriacarum radices aprico loco, nonnumquã etiam umbroso nascitur, ubi Julio floret, Augusto ejus semen maturum est: at in Leytenberg, multaque alijs collibus Viennæ vicinis, ubi etiam frequens crescit, Junio flores producit, semen Julio.

After Pan.
folia, n. 10111,
sive 1111.

CUBITALES habet Quartus caules, striatos, firmos, virides, multis folijs Tertio angustioribus, saligna ferè referentibus, nullã tamen lanugine pubescētibus, sed viridibus, duris, in ambitu tenuiter serratis (quod à pictore prætermisum est) nec acrimoniã carentibus, præditos, supremã parte in ternos aut plures ramulos divisos, sustinentes capita è multis viridibus foliolis sibi invicem incumbētibus compacta, quæ tandem in flores sese explicant non minus amplos quam superioris, minore tamen disco sive medio orbe, & angustioribus cum ambientibus foliolis, in extremo bifidis, lutei coloris: radicem nigricantem, fibrosam, adnatis se mirificè propagantem, & sub tellure serpentem.

Natalis.

Frequens est in montanis siccioribusque pratis, cædis silvis, montibusque Viennæ vicinis, unã cum duabus succedentibus interdum nascens: etiam in Moraviã. Florere incipit Junio.

After Inn.
gino, o folio
sive v.

QVINTVS multis etiam ab unã radice assurgit caulibus, gracilibus, firmis, cubitalibus, viridibus aut purpurascētib, subhirsutisque, quos confuso ordine ambiunt frequentia folia, longa, salignis similia, viridia, transversum digitum lata, ad terram nonnihil reflexa, latã sede caules amplectentia, molli lanugine obsita, sapore subamaro & acri: summo cauli insidet capitulum multis foliolis & veluti squamis constans, orbem satis magnum continens, è plurimis luteis, muscosis flosculis compactum, nullo odore commendatum, quem numerosa ambiunt longiuscula foliola Helenij florem ambientibus foliolis similia, angustiora tamen, flavi coloris, sed dilutionis, quàm medius orbis: circa summum caulem, à foliorum exortu, terni, interdum quaterni aut plures exeunt ramuli, summum ipsum caulem superantes, singuli florem primario similem sustinentes: resiccatis floribus, semen exiguum in ijs capitulis continetur, quod maturum, cum pappo, sive villosa sua cæsarie à vento discutitur: radix admodum fibrosa est, nigricans, subinde novas propagines è lateribus producens, & recentibus fibris sese firmans.

Provenit